

Ministerul Educației și Cercetării
al Republicii Moldova

ORDIN

07.07.2026 nr. 1578

mun. Chișinău

**Cu privire la organizarea
claselor de suport în școlile auxiliare**

În conformitate cu prevederile art.34 alin. (3¹) din Codul educației al Republicii Moldova nr.152/2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.319-324, art. 634) și pct.9, subpct. 10) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.146/2021 și în scopul implementării cadrului legislativ în vederea dezvoltării autonomiei personale a absolvenților clasei a IX-a din școlile auxiliare

ORDON:

1. Se aprobă organizarea și funcționarea claselor de suport X-XII în școlile auxiliare din municipiul Chișinău.

2. Se aprobă *Reperete metodologice privind organizarea și funcționarea claselor de suport în școlile auxiliare* (Anexă 1).

3. Direcția generală politici în învățământul general va aduce la cunoștința Direcției generale educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău prevederile prezentului ordin;

4. Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău:

4.1. va organiza, cu aprobarea fondatorului instituțiilor de învățământ, clase de suport conform *Reperelor metodologice privind organizarea și funcționarea claselor de suport în școlilor auxiliare*.

4.2.va aduce la cunoștința școlilor auxiliare din subordine prevederile prezentului ordin;

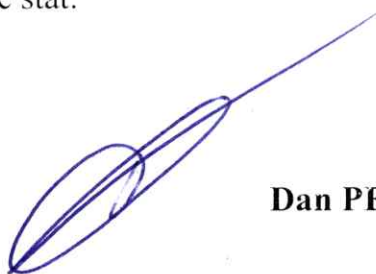
4.3.va aproba prin ordin înscrierea elevilor în clasele de suport din școlile auxiliare din subordine.

5. Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică va acorda suport metodologic Direcției generale educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău și instituțiilor de învățământ în procesul de aplicare a *Reperelor metodologice privind organizarea și funcționarea claselor de suport în școlile auxiliare*.

6. Executarea prevederilor prezentului ordin revine Direcției generale educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău, Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și instituțiilor auxiliare din municipiul Chișinău.

8. Controlul executării prevederilor prezentului ordin se atribuie doamnei Valentina OLARU, Secretar de stat.

Ministru

Dan PERCIUN

*Executor: I. Grosu,
inga.grosu@mec.gov.md*

Repere metodologice privind organizarea și funcționarea claselor de suport în școlile auxiliare

CAPITOLUL I. Dispoziții generale

1. Prezentele Repere metodologice stabilesc modalitatea de organizare și funcționare a claselor de suport în școlile auxiliare.
2. Clasele de suport se pot organiza în școlile auxiliare din municipiul Chișinău.
3. Clasele de suport se formează din elevi absolvenți ai clasei a IX-a din școlile auxiliare, care au absolvit în anul de studii precedent, care prezintă dificultăți severe de învățare, cu grad avansat de dependență funcțională și necesită suport continuu pentru activitățile educaționale și de viață zilnică, inclusiv prin prezența unui asistent personal (în continuare elev).
4. Numărul de elevi în clasele de suport se constituie în limita de 5-8 elevi.
5. Programul de activitate în clasele de suport se realizează în conformitate cu prezentele Repere metodologice, aprobate de Ministerul Educației și Cercetării.
6. Clasele de suport pot fi organizate doar în școlile auxiliare care dispun de baza materială, condiții sanitaro-igienice conform actelor normative în vigoare.
7. Înscrierea elevilor în clasele de suport X-XII se realizează până la 25 august, prin ordinul DGETS, în temeiul cererilor depuse de către părinți sau reprezentanții legali ai elevului și recomandarea Comisiei de specialitate, în limita locurilor disponibile.
8. Programul zilnic de activitate în clasele de suport are durata de 7 ore astronomice.
9. Procesul educațional de suport în clasele de suport este desfășurat de psihopedagog sau cadru didactic, conform cadrului normativ aprobat pentru cadrele didactice din învățământul general.
10. Numărul de personal/posturi pentru o clasă de suport va constitui 2 unități de cadre didactice.
11. Fondatorul școlilor auxiliare va decide organizarea claselor de suport în limita bugetului instituției de învățământ.
12. Alimentația elevilor se organizează din surse financiare alocate și în conformitate cu norma financiară stabilită de Consiliul municipal Chișinău.
13. Instituțiile pot beneficia de granturi, sponsorizări și donații, conform actelor normative.
14. Absolvenții școlii auxiliare în anul de studii precedent, încadrați în învățământul profesional tehnic, care nu se adaptează, pot fi înscriși în clasele de suport în limita locurilor libere cu recomandarea Comisiei de specialitate, în perioada de până la 31 octombrie.

CAPITOLUL II. Activitatea claselor de suport

16. Anul de studii este organizat în două semestre, începând cu 1 septembrie și se încheie la 31 mai al anului calendaristic următor.

17. Structura anului școlar (durata semestrelor, numărul și durata vacanțelor) este stabilită conform activității școlii auxiliare.

18. Săptămâna de activitate a claselor de suport X-XII este de 5 zile.

19. Durata lecțiilor și a pauzelor nu este fixă, ci se adaptează în funcție de capacitatea de rezistență, nivelul de atenție și confort al elevului, precum și de nevoile sale educaționale și funcționale.

20. Procesul educațional de suport se organizează ca învățământ cu frecvență. Învățământul se recomandă a fi organizat în prima jumătate a zilei.

21. Durata și programul de activitate pentru fiecare clasă de suport este stabilit de consiliul de administrație al instituției de învățământ, ținând cont de solicitările părinților și posibilitățile instituției de învățământ, pentru durata de 7 ore astronomice.

22. Timpul alocat include atât sesiunile de predare directă, cât și integrarea abilităților în activități cotidiene și oportunități de practică în medii naturale.

23. Activitatea în clasele de suport se desfășoară conform modelului de finalităților educaționale (Anexa nr.1) și se realizează prin pregătirea individuală.

24. Evaluarea și monitorizarea elevilor va fi adaptată pentru a reflecta obiectivele funcționale și individualizate ale PEI, punând accent pe progresul calitativ și pe aplicabilitatea abilităților în viața reală.

25. Evidența activităților în clasele de suport și a frecvenței elevilor se înregistrează în catalogul clasei, conform cerințelor stabilite de către Ministerul Educației și Cercetării.

26. Asistentul personal al elevului, la solicitarea instituției de învățământ, obligatoriu participă la procesul educațional de suport, oferă suport individualizat pentru activități de auto-îngrijire, mobilitate, comunicare și participare la activități, în modul stabilit de cadrul normativ.

27. Procesul educațional de suport este completat cu servicii de suport specializate: logoped pentru intervenții specifice de comunicare, kinetoterapeut pentru menținerea și îmbunătățirea mobilității, psiholog pentru suport emoțional și comportamental, conducător de cerc, în limita Normelor de personal aprobat pentru instituția de învățământ.

28. Specialiști care oferă servicii de suport specializat vor desfășura activități individuale și de grup, conform nevoilor identificate în PEI, și vor oferi asistență metodologică cadrelor didactice de la clasă.

CAPITOLUL III. Domenii curriculare

29. Procesul educațional se organizează în baza Planului-cadru aprobat de Ministerul Educației și Cercetării.

30. Programul activităților desfășurate în clasele de suport va fi racordat la programul de activitate al instituției de învățământ în conformitate cu actele normative în vigoare. Exemplu de orar zilnic în Anexa nr.2.

31. Periodicitatea alocată fiecărui domeniu curricular va fi stabilită în Planul Educațional Individualizat al fiecărui elev, ținând cont de nevoile specifice, obiectivele prioritare și progresul individual.

32. Evaluarea elevilor se face în mod continuu, funcțional și individualizat, în concordanță cu obiectivele PEI, prin metode de evaluare alternativă și observație sistematică. Progresul este documentat și raportat periodic familiei și echipei multidisciplinare.

33. Orarul zilnic pentru elevi trebuie să fie structurat, predictibil și să alterneze activitățile pentru a menține implicarea și a reduce oboseala. Frecvența activităților va fi adaptată nevoilor individuale ale fiecărui elev.

34. Școlile auxiliare care organizează clasele prevăzute de prezentul ordin vor asigura dotarea adecvată a spațiilor educaționale, adaptarea mediului, precum și echipamentele necesare pentru dezvoltarea abilităților funcționale ale elevilor.

CAPITOLUL IV. Drepturi, responsabilități și atribuții

35. Activitatea în clasele de suport este coordonată și evaluată de către administrația instituției de învățământ.

36. Orice intervenție educațională și de suport pentru elevi se bazează pe principii etice și respectarea drepturilor fundamentale ale fiecărui elev, recunoscând demnitatea și unicitatea acestora.

37. În vederea organizării activităților în clasele de suport directorul instituției de învățământ are următoarele atribuții:

37.1. crearea condițiilor adecvate pentru buna funcționare a claselor de suport;

37.2. deschiderea de clase cu numărul de elevi stabilit de DGETS Chișinău;

37.3. organizarea optimă a activității claselor de suport, conform actelor normative în vigoare;

37.4. asigurarea protecției vieții și sănătății elevilor;

37.5. implicarea elevilor în procesul decizional privind propria educație și îngrijire, iar pentru cei care nu pot oferi consimțământ informat, deciziile se iau în cel mai bun interes al lor, prin consultare cu părinții/tutorii legali și echipa multidisciplinară;

37.6. asigurarea confidențialității informațiilor personale și medicale despre elevii din clasele de suport;

37.7. organizarea alimentației elevilor;

37.8. utilizarea eficientă a mijloacelor financiare, destinate pentru organizarea activității claselor de suport;

37.9. elaborarea și prezentarea la consiliul de administrație al instituției de învățământ a programului/orarului de activitate al fiecărei clase de suport;

37.10. coordonarea planurilor de activitate la clasele de suport elaborate de psihopedagog/cadrul didactic la clasă;

37.11. evaluarea activităților desfășurate de către psihopedagog/cadrul didactic în clasele de suport;

37.12. verificarea corectitudinii întocmirii documentației aferente activității claselor de suport de către psihopedagog/cadrul didactic.

38. Psihopedagogul/cadrul didactic la clasele de suport este responsabil de:

38.1. asigurarea protecției vieții și sănătății elevilor;

38.2. organizarea și desfășurarea activităților cu elevii din clasele de suport;

38.3. monitorizarea frecvenței elevilor, inclusiv examinarea cauzelor absențelor acestora;

38.4. acordarea ajutorului necesar elevilor în procesul educațional de suport;

38.5. conlucrarea cu tot personalul didactic participant la procesul educațional de suport în clasa dată;

38.6. colaborarea cu părinții elevilor și informarea acestora despre programul de activitate în clasele de suport;

38.7. elaborarea planurilor de activitate în clasa de suport;

38.8. planificarea, elaborarea, implementarea și evaluarea PEI-urilor fiecărui elev;

38.9. participarea la activitățile metodice organizate de DGETS/cadrul de conducere coordonator;

38.10. completarea documentelor aferente activității clasei de suport.

CAPITOLUL V. Comisia de specialitate

39. Comisia de specialitate se constituie anual prin ordinul șefului DGETS și își desfășoară activitatea conform prezentelor Repere metodologice.

40. Președintele Comisiei de specialitate este șeful/șeful adjunct al DGETS.

41. Comisia de specialitate se constituie din 5 membri după cum urmează:

41.1. șef/șef adjunct al Direcției generale educație, tineret și sport, Consiliul municipal Chișinău

41.2. reprezentant al Direcției generale educație, tineret și sport, Consiliul municipal Chișinău, cu competențe în învățământul special

41.3. medic, reprezentant al Direcției generale asistență medicală și socială, Consiliul municipal Chișinău

41.4. reprezentant al Direcției generale pentru protecția drepturilor copilului, Consiliul municipal Chișinău

41.5. reprezentant al Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică

41.6. reprezentantul instituției, fără drept de vot.

42. Comisia de specialitate are următoarele atribuții:

42.1. examinează materialele din dosarul de înscriere în clasa de suport;

42.2. realizează interviu cu copilul și părintele/reprezentantul legal al acestuia;

42.3. recomandă DGETS înscrierea/refuzul înscrierii copilului în clasa de suport.

43. Dosarul de înscriere în clasa de suport conține:

a) Cererea părinților/reprezentantului legal al copilului;

- b) Acordul scris al părinților/reprezentanților legali pentru desfășurarea evaluării complexe a copilului;
- c) Copia procesului-verbal de evaluare inițială a dezvoltării elevului, eliberat de Comisia multidisciplinară intrașcolară a instituției absolvite;
- d) Raportul de evaluare complexă a dezvoltării copilului, eliberat de SAP;
- e) Copia certificatului de naștere/buletinul de identitate a copilului;
- f) Copiile buletinelor de identitate a părinților/reprezentanților legali a copilului;
- g) Copia actelor care atestă tutela/curatela, după caz;
- h) Certificate medicale (diagnoza medicală), gradul de dizabilitate, după caz;
- i) Adeverință de absolvire a învățământului special.

Model de finalități educaționale

La finalizarea programului de studii pentru elevii cu dizabilități severe din învățământul special, elevul clasei a X-a poate:

Domeniul A. Abilități de viață independentă și autonomie personală

- comunica cu privire la propriile nevoi în raport cu hrana, îmbrăcămintea, mersul la toaletă;
- mânca/bea cu ajutor sau de unul singur;
- să se îngrijească în mod independent sau cu sprijin: să se îmbrace, să meargă la toaletă, să aibă grijă de igiena personală;
- să-și organizeze lucrurile personale;
- respecta rutine;
- urma reguli simple;
- recunoaște monede/bancnote și să le utilizeze la realizarea cumpărăturilor simple, cu sprijin;
- recunoaște pericole eminente și să evite situații periculoase (incendii, accident etc.).

Domeniul B. Comunicare și interacțiune socială

- reacționa când i se vorbește/este abordat;
- stabili contactul vizual;
- înțelege ce comunică și ce au în vedere cei din jur (prin gesturi/ imagini/ cuvinte/ simboluri);
- reușește să se facă înțeles prin intermediul comunicării verbale și/sau nonverbale;
- să se exprime verbal, utilizând cuvinte simple, sau cu suport augmentativ;
- să-și comunice experiențele și sentimentele prin gesturi/simboluri/ cuvinte;
- purta discuții cu copiii și cu adulții;
- înțelege instrucțiuni simple;
- face cunoștință și să mențină contactul;
- să își exprime aprobarea și dezaprobarea și răspunde la aprobarea și dezaprobarea celor din jur;
- recunoaște emoții simple;
- respecta spațiul personal;
- reacționa la cerere;
- rezolva conflicte sociale simple.

Domeniul C. Dezvoltare cognitivă și funcțională

- manifesta interes pentru învățare;
- face conexiune între lucruri/oameni și gesturi/simboluri/cuvinte;
- recunoaște semne, simboluri, cuvinte cheie (STOP, IEȘIRE, denumiri de produse);
- recunoaște un tipar (model) atunci când lucrurile sunt așezate într-o anumită ordine;
- recunoaște numere, face diferența dintre mic și mare, mult și puțin etc.;

- identifica soluții pentru probleme simple din rutina zilnică;
- utiliza tehnologii (telefon, tabletă, calculator etc.) pentru comunicare, învățare, divertisment.

Domeniul D. Abilități vocaționale

- identifica acțiuni preferate;
- exprima preferințe pentru anumite hobby-uri (pasiuni și interese);
- executa sarcini repetitive;
- urma instrucțiuni de lucru;
- participa la sarcini cu sprijin, inclusiv, de grup.

Domeniul E. Dezvoltare fizică și motorie

- să își schimbe singur poziția;
- sta așezat pe podea;
- să se târască, să meargă, să alerge, să sară peste obstacole (în dependență de nivelul de dezvoltare a abilităților personale);
- imita, planifica și coordona o serie de mișcări;
- imita o serie de mișcări care implică folosirea mușchilor fini;
- folosi tacâmuri, creioane, periuța de dinți.

Domeniul F. Timp liber și recreere

- identifica activități de timp liber preferate;
- lua parte la viața din cadrul familiei;
- participa, alături de vecini, la activități extra-familiale;
- participa la activități recreative în școală;
- lua parte la jocuri și la alte activități din timpul liber;
- interacționa și se juca cu alți copii, adulți în timpul liber.

Referințe metodologice

Caracteristici comune ale elevilor cărora li se adresează programul

Elevii pentru care este destinat acest program se caracterizează prin nevoia de suport intens și individualizat, necesitând un raport adult-elev redus și intervenții personalizate constante pentru a progresa. Aceștia prezintă dificultăți semnificative în achiziționarea abilităților academice tradiționale, ceea ce impune o abordare funcțională și practică, deoarece curriculumul standard nu este adecvat.

De asemenea, se observă o dependență crescută pentru activitățile zilnice, necesitând asistență substanțială pentru auto-îngrijire, mobilitate și participare. Un mediu structurat și predictibil este esențial pentru acești elevi, care beneficiază de rutine clare și de un mediu fizic și social adaptat.

Comunicarea limitată sau non-verbală este frecventă, impunând utilizarea sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă (CAA). Obiectivele de învățare sunt centrate pe funcționalitate, punând accent pe dezvoltarea abilităților care le vor permite să participe cât mai activ în comunitate și să atingă un nivel maxim de autonomie personală în viața adultă.

Nu în ultimul rând, este necesar un plan de tranziție bine definit, deoarece pregătirea pentru viața de adult (locuință, angajare, timp liber) este un obiectiv central și necesită planificare timpurie și colaborare inter-instituțională.

Acest program este destinat elevilor care, din cauza severității dizabilității lor, necesită un cadru educațional specializat, resurse umane și materiale dedicate, și o abordare curriculară profund adaptată, orientată spre dezvoltarea abilităților funcționale și pregătirea pentru o viață adultă cât mai independentă și împlinită.

Principii fundamentale

- Individualizare - fiecare program educațional trebuie să fie centrat pe nevoile, punctele forte, interesele și obiectivele specifice ale elevului, reflectate în Planul Educațional Individualizat.
- Funcționalitate – parcursul educațional se va axa pe dezvoltarea abilităților practice și funcționale, esențiale pentru viața de zi cu zi, autonomia personală și integrarea comunitară.
- Incluziune - promovarea participării active a elevilor în medii educaționale cât mai puțin restrictive, cu suporturile necesare, alături de colegii lor fără dizabilități, ori de câte ori este posibil și benefic.
- Flexibilitate – parcursul educațional trebuie să permită adaptări continue în funcție de progresul elevului și de schimbările în nevoile sale.

- Colaborare - implicarea activă a familiei, a specialiștilor (psihopedagogi, logopezi, kinetoterapeuți), a cadrelor didactice de sprijin și a comunității.
- Orientare către tranziție - pregătirea elevilor pentru viața de adult, incluzând aspecte legate de locuință, angajare, activități de timp liber și participare civică.
- Axarea pe dovezi (Evidence-Based Practice) - strategiile și metodele utilizate trebuie să fie fundamentate pe cercetări și bune practici validate științific.

Următoarele sugestii reprezintă o alocare echilibrată a timpului, care poate fi ajustată flexibil.

Domeniul A. Abilități de viață independentă și autonomie personală

Acestea sunt abilități fundamentale care necesită practică constantă în contexte variate, integrare în toate aspectele zilei.

- Îngrijire personală: igienă, îmbrăcat/dezbrăcat, alimentație, gestionarea sănătății.
- Abilități casnice: prepararea mesei simple, curățenie, organizare personală, gestionarea hainelor.
- Siguranță personală: recunoașterea pericolelor, reacții în situații de urgență, siguranța în comunitate.
- Gestionarea banilor: recunoașterea monedelor/bancnotelor, cumpărături simple, bugetare de bază.

Domeniul B. Comunicare și interacțiune socială

Accentul va fi pe practicarea comunicării funcționale și a interacțiunilor în diverse medii. Comunicarea este transversală și esențială pentru toate celelalte domenii. Interacțiunile sociale apar pe tot parcursul zilei.

- Comunicare funcțională: utilizarea limbajului verbal (dacă este posibil), limbajului semnelor, sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă (CAA) – PECS, dispozitive de comunicare.
- Abilități sociale: inițierea și menținerea interacțiunilor, recunoașterea emoțiilor, respectarea regulilor sociale, rezolvarea conflictelor simple.
- Participare comunitară: interacțiunea cu personalul din magazine, transport public, servicii medicale.

Domeniul C. Dezvoltare cognitivă și academică funcțională

Activitățile vor fi integrate în contexte practice, relevante pentru viața cotidiană. De asemenea conceptele pot fi consolidate prin activități integrate în alte domenii (ex: numărarea obiectelor la cumpărături, recunoașterea semnelor de siguranță). Necesită un timp structurat pentru învățare, dar aplicarea lor în contexte funcționale este deosebit de importantă.

- Alfabetizare funcțională: recunoașterea semnelor, simbolurilor, cuvintelor cheie (ex: "STOP", "IESIRE", nume de produse).
- Numerație funcțională: numărare, recunoașterea numerelor, concepte de cantitate, utilizarea banilor, măsurători simple.

- Rezolvarea de probleme: identificarea problemelor simple din rutina zilnică și găsirea de soluții practice.
- Utilizarea tehnologiei: utilizarea dispozitivelor simple (telefon, tabletă, computer) pentru comunicare, învățare și divertisment, cu adaptări necesare.

Domeniul D. Abilități vocaționale și de pregătire pentru angajare

Acestea pot include vizite, simulări sau stagii scurte, în funcție de oportunități și de nivelul elevului realizate în clasă/școală sau vizite în comunitate. Necesită timp pentru explorare, practică și consolidare a abilităților pre-vocaționale. Experiențele de muncă pot fi organizate ca blocuri mai lungi, o dată pe săptămână sau bilunar.

- Explorarea intereselor vocaționale: identificarea activităților preferate și a potențialelor domenii de muncă.
- Abilități pre-vocaționale: respectarea instrucțiunilor, finalizarea sarcinilor, punctualitate, lucrul în echipă, responsabilitate.
- Experiențe de muncă protejate/supravegheate: stagii scurte, vizite la locuri de muncă, ateliere protejate.
- Cunoașterea drepturilor la muncă și a suporturilor disponibile.

Domeniul E. Dezvoltare fizică și motorie

Acestea pot fi integrate în sesiuni de kinetoterapie, elemente de terapie ocupațională sau activități sportive adaptate. De asemenea, mobilitatea și coordonarea pot fi stimulate zilnic prin activități fizice scurte și jocuri active în pauze. Progresul în acest domeniu necesită exerciții regulate și specifice, dar și integrarea mișcării în rutina zilnică pentru a menține tonusul și a preveni regresul.

- Mobilitate: dezvoltarea și menținerea abilităților de deplasare (mers, utilizarea scaunului rulant, transferuri).
- Coordonare ochi-mână: abilități fine și grosiere necesare pentru activitățile zilnice.
- Sănătate și bunăstare: înțelegerea conceptelor de sănătate, igienă, nutriție, activitate fizică.

Domeniul F. Timp liber și recreere

Acestea pot include activități de grup, explorarea intereselor personale și participarea la evenimente comunitare. De asemenea, se pot oferi oportunități zilnice de alegere a activităților de timp liber în pauze sau la finalul zilei. Dezvoltarea abilităților de recreere și de utilizare a timpului liber contribuie la bunăstarea generală și la integrarea socială, necesitând atât timp structurat, cât și oportunități spontane.

- Explorarea intereselor: identificarea activităților de timp liber preferate (muzică, artă, sporturi adaptate, jocuri).
- Participare la activități recreative: în școală și în comunitate.
- Dezvoltarea abilităților de joc și interacțiune în timpul liber.

Orarul zilnic și frecvența activităților (domeniile A-F)

Orarul zilnic pentru elevii cu dizabilități severe trebuie să fie structurat, predictibil și să alterneze activitățile pentru a menține implicarea și a reduce oboseala. Frecvența activităților va fi adaptată nevoilor individuale ale fiecărui elev, dar un cadru general poate fi următorul:

Exemplu de orar zilnic (pentru o clasă de suport)

Interval orar (la decizia școlii)	Luni	Marti	Miercuri	Joi	Vineri
	Sosire și rutine de dimineață (A)	Sosire și rutine de dimineață (A)	Sosire și rutine de dimineață (A)	Sosire și rutine de dimineață (A)	Sosire și rutine de dimineață (A)
	Abilități de viață independentă (A)	Comunicare și interacțiune socială (B)	Dezvoltare cognitivă și funcțională (C)	Abilități de viață independentă (A)	Dezvoltare cognitivă și funcțională (C)
	Pauză activă (E)	Pauză activă (E)	Pauză activă (E)	Pauză activă (E)	Pauză activă (E)
	Dezvoltare cognitivă și funcțională (C)	Abilități de viață independentă (A)	Abilități de viață independentă (A)	Comunicare și interacțiune socială (B)	Abilități de viață independentă (A)
	Gustare și igienă (A)	Gustare și igienă (A)	Gustare și igienă (A)	Gustare și igienă (A)	Gustare și igienă (A)
	Comunicare și interacțiune socială (B)	Dezvoltare fizică și motorie (E)	Comunicare și interacțiune socială (B)	Activități de grup (B/F)	Dezvoltare fizică și motorie (E)
	Timp liber și recreere (F) / Terapie individuală	Timp liber și recreere (F) / Terapie individuală	Timp liber și recreere (F) / Terapie individuală	Timp liber și recreere (F) / Terapie individuală	Timp liber și recreere (F) / Terapie individuală
	Prânz și rutine (A)	Prânz și rutine (A)	Prânz și rutine (A)	Prânz și rutine (A)	Prânz și rutine (A)
	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Activități de grup (B/F)

	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Abilități vocaționale (D)	Activități de grup (B/F)
	Pregătire pentru plecare (A)	Pregătire pentru plecare (A)	Pregătire pentru plecare (A)	Pregătire pentru plecare (A)	Pregătire pentru plecare (A)

Considerații suplimentare pentru orar

Orarul este un ghid și trebuie ajustat în funcție de nevoile individuale ale elevilor, de nivelul lor de energie și de progres. Este important să se alterneze activitățile care necesită concentrare cu cele care implică mișcare sau interacțiune socială. Utilizarea orarelor vizuale (cu imagini/simboluri) este esențială pentru a ajuta elevii să anticipeze și să înțeleagă structuri. Pauzele regulate și scurte sunt cruciale pentru elevii cu dizabilități severe pentru a preveni suprasolicitarea și a menține atenția.

Sesiunile de logopedie, elemente de terapie ocupațională, kinetoterapie și psihologie vor fi integrate în orar, fie individual, fie în grupuri mici, fără a perturba fluxul general al clasei.

Planul educațional individualizat (PEI)

Planul Educațional Individualizat este documentul central care detaliază obiectivele de învățare specifice, strategiile de predare, adaptările curriculare, suporturile necesare și modalitățile de evaluare pentru fiecare elev cu dizabilități severe. Conform documentului, acesta va fi revizuit anual și ajustat pe parcursul anului școlar, după caz.

Componentele cheie ale PEI, includ nivelul actual de funcționare și performanță al elevului, precum și obiective anuale măsurabile pe termen lung. Pentru a ghida progresul, sunt stabilite și obiective pe termen scurt, reprezentând pași clari pentru atingerea obiectivelor anuale.

De asemenea, PEI-ul va detalia serviciile de sprijin și adaptările necesare, incluzând terapii, tehnologii asistive și personal de sprijin. Documentul subliniază importanța metodelor de evaluare a progresului pentru a monitoriza eficacitatea intervențiilor.

Un element esențial al PEI, conform sursei, este planul de tranziție. Acesta ar trebui să înceapă cu clasa a IX-a, sau chiar mai devreme, pentru a pregăti elevul pentru viața de adult.

Strategii de predare și învățare

Strategiile de predare și învățare reprezintă abordările și metodele utilizate de cadrele didactice și specialiști pentru a facilita achiziția de cunoștințe, dezvoltarea abilităților și atingerea obiectivelor stabilite în PEI. Pentru elevii cu dizabilități severe, aceste strategii sunt profund adaptate și individualizate, având ca scop maximizarea participării și a progresului, ținând cont de stilurile de învățare, punctele forte și provocările specifice fiecărui elev. Specificul acestor strategii pentru elevii cu dizabilități severe include:

Predare directă și sistematică. Aceasta implică descompunerea sarcinilor complexe în pași mici, ușor de înțeles și de realizat. Fiecare pas este predat secvențial, cu instrucțiuni clare și concise, oferind oportunități ample de practică și feedback imediat. Această abordare structurată ajută elevii să proceseze informațiile treptat și să construiască abilități pas cu pas.

Învățare prin experiență. Se pune accent pe activități practice, concrete și relevante pentru viața cotidiană. Simulările de situații reale (ex: cumpărături, utilizarea transportului public) și excursiile de studiu în comunitate oferă contexte autentice pentru aplicarea abilităților. Învățarea devine astfel mai relevantă, motivantă și transferabilă în diverse medii.

Utilizarea materialelor multisenzoriale. Integrarea materialelor vizuale (imagini, pictograme, orare vizuale), auditive (instrucțiuni verbale clare, cântece, sunete) și tactile (obiecte reale, materiale cu texturi diferite) este esențială. Această abordare stimulează multiple canale senzoriale, facilitând înțelegerea și memorarea informațiilor, adaptându-se la diverse stiluri de învățare și la posibilele deficiențe senzoriale.

Tehnologii asistive. Utilizarea dispozitivelor de comunicare augmentativă și alternativă (CAA), software-uri adaptate, echipamente de acces și alte tehnologii reprezintă un pilon fundamental. Acestea compensează limitările funcționale, oferind elevilor noi modalități de a comunica, de a accesa informații și de a participa la activități educaționale și sociale.

Consistență și repetiție. Asigurarea oportunităților multiple de exersare a abilităților este crucială pentru consolidarea învățării și generalizarea cunoștințelor. Repetiția este planificată și variată, pentru a preveni plictiseala și a încuraja aplicarea abilităților în diverse contexte și cu diferite persoane.

Învățare în medii naturale. Practicarea abilităților în contexte reale, autentice, este esențială. De exemplu, abilitățile de gestionare a banilor sunt exersate la un magazin real, nu doar în clasă. Această abordare facilitează transferul cunoștințelor și deprinderilor în viața cotidiană și în comunitate.

Întărire pozitivă. Recunoașterea și recompensarea imediată și specifică a progresului și a efortului elevului sunt vitale pentru menținerea motivației și

încurajarea comportamentelor dorite. Recompensele pot fi sociale, simbolice sau materiale, adaptate preferințelor individuale ale elevului.

Generalizarea abilităților. Obiectivul final al predării este ca elevul să poată aplica abilitățile învățate în diverse contexte, cu diferite persoane și materiale. Strategiile includ variația mediilor de practică, a instructorilor și a materialelor, pentru a asigura că abilitățile sunt funcționale și transferabile.

Integrarea designului universal pentru învățare (DUI)

Pe lângă strategiile de predare și învățare adaptate, se va promova activ integrarea principiilor Designului universal pentru învățare (DUI). DUI este un cadru care ghidează proiectarea curriculumului și a mediilor de învățare pentru a fi accesibile tuturor elevilor, indiferent de abilitățile lor, eliminând barierele încă din faza de planificare. Aceasta înseamnă asigurarea:

a. Prezentarea informațiilor și conținutului în diverse formate (vizual, auditiv, tactil, text), pentru a răspunde stilurilor de învățare diferite și eventualelor deficiențe senzoriale. De exemplu, utilizarea orarelor vizuale, a pictogramelor și a materialelor multisenzoriale (imagini, pictograme, orare vizuale, instrucțiuni verbale clare, cântece, sunete, obiecte reale, materiale cu texturi diferite).

b. Oferirea de opțiuni variate pentru modul în care elevii își demonstrează cunoștințele și abilitățile. Aceasta poate include utilizarea sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă (CAA) precum PECS sau dispozitive de ieșire vocală (VOCAs), precum și tehnologii asistive (software adaptat, comutatoare, senzori) care compensează limitările funcționale și oferă noi modalități de interacțiune.

c. Stimularea interesului, motivației și persistenței prin oferirea de alegeri, relevanță personală a conținutului și oportunități de colaborare. Învățarea prin experiență, în contexte practice și relevante pentru viața cotidiană, precum și consolidarea pozitivă, sunt esențiale pentru a menține motivația și a încuraja comportamentele dorite.

Aplicarea principiilor DUI va completa abordarea individualizată a PEI, asigurând că mediul educațional și materialele didactice sunt concepute de la început pentru a susține participarea maximă a elevilor cu dizabilități severe, alături de colegii lor, ori de câte ori este posibil și benefic.

Evaluare și monitorizare

Evaluare continuă și formativă. Aceasta implică colectarea constantă de date pe parcursul activităților zilnice. Se utilizează observații directe (înregistrate sistematic), fișe de progres (care detaliază pașii mici atinși), și portofolii de lucrări (care demonstrează abilitățile dobândite). Scopul este de a oferi feedback imediat și de a ajusta strategiile de predare pe măsură ce elevul progresează sau întâmpină dificultăți.

Evaluare funcțională. Se concentrează pe măsurarea capacității elevului de a aplica abilitățile învățate în situații reale și relevante pentru viața sa. De exemplu, în

loc să se evalueze doar recunoașterea numerelor, se va evalua capacitatea de a număra banii corect la cumpărături sau de a urma o rețetă simplă. Această evaluare demonstrează impactul direct al învățării asupra autonomiei și participării elevului.

Evaluare bazată pe curriculum (PEI). Progresul elevului este măsurat în raport cu obiectivele stabilite în Planul Educațional Individualizat. Aceasta permite o urmărire clară a atingerii obiectivelor pe termen scurt și lung și o ajustare a planului atunci când este necesar.

Implicarea părinților. Feedback-ul regulat din partea familiei este o componentă esențială a evaluării. Părinții oferă perspective valoroase asupra modului în care abilitățile sunt generalizate acasă și în comunitate. Participarea activă a familiei la procesul de evaluare, prin discuții, completarea unor chestionare sau observarea directă, asigură o imagine completă și coerentă a progresului elevului.

Monitorizare sistematică. Implică urmărirea regulată a implementării PEI și a serviciilor de suport. Aceasta include verificarea frecvenței și calității intervențiilor, a utilizării tehnologiilor asistive și a adaptărilor mediului. Monitorizarea ajută la identificarea rapidă a oricăror obstacole sau a nevoilor emergente, permițând intervenții prompte.

Raportare și ajustare. Rezultatele evaluării și monitorizării sunt sintetizate în rapoarte periodice, care sunt comunicate echipei multidisciplinare și familiei. Pe baza acestor informații, PEI este revizuit și ajustat pentru a răspunde optim nevoilor elevului, asigurând un proces educațional dinamic și adaptabil.

Servicii de suport

Serviciile de suport integrate reprezintă un ansamblu coerent de intervenții specializate, oferite de o echipă multidisciplinară, menite să completeze și să optimizeze procesul educațional al elevilor cu dizabilități severe. Aceste servicii sunt esențiale pentru a răspunde nevoilor complexe ale acestor elevi, depășind cadrul didactic tradițional și asigurând o abordare holistică a dezvoltării lor. Specificul acestor servicii pentru elevii cu dizabilități severe include:

- *Servicii de psihopedagogie specială* care includ consiliere individualizată pentru elevi și familii, elaborarea și implementarea strategiilor de intervenție comportamentală, dezvoltarea abilităților cognitive și adaptative, precum și suport în gestionarea provocărilor emoționale și sociale. Psihopedagogul colaborează strâns cu profesorii și asistenții pentru a adapta materialele și metodele de predare.

- *Logopedie.* Intervențiile logopedice sunt cruciale pentru elevii cu dizabilități severe care prezintă dificultăți de comunicare. Logopedul lucrează la dezvoltarea limbajului receptiv și expresiv, articulare, fluentă și utilizarea sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă (CAA), asigurând că elevul poate interacționa eficient cu mediul.

- *Elemente de terapie ocupațională.* Activitățile se axează pe dezvoltarea abilităților necesare pentru activitățile zilnice (auto-îngrijire, abilități casnice) și a

motricității fine. Aceasta poate include exerciții pentru coordonarea ochi-mână, utilizarea instrumentelor adaptate și strategii pentru creșterea independenței în sarcinile practice.

- *Kinetoterapie.* Pentru elevii cu dizabilități fizice, kinetoterapia este vitală pentru menținerea și îmbunătățirea mobilității, a echilibrului, a forței musculare și a coordonării motorii grosiere. Sesiunile de kinetoterapie pot include exerciții terapeutice, utilizarea echipamentelor de mobilitate și strategii pentru prevenirea complicațiilor fizice.

- *Consilierea psihologică* oferă suport emoțional și comportamental elevilor care se confruntă cu anxietate, frustrare sau dificultăți de adaptare. Psihologul poate lucra individual cu elevul, cu familia și cu personalul școlii pentru a dezvolta strategii de gestionare a emoțiilor și de promovare a bunăstării mintale.

- *Serviciile de asistență personală* oferă suport individualizat direct elevului în ceea ce privește auto-îngrijirea, mobilitatea și participarea la activități, facilitează accesul elevului la mediul școlar și la activitățile educaționale, asigurând suportul fizic și logistic necesar. Ei sunt o legătură esențială între elev și mediul înconjurător.

- *Tehnologiile asistive* permit elevilor să depășească barierele legate de dizabilitate și să acceseze informațiile și activitățile educaționale.

Specificul dezvoltării acestor servicii pentru elevii cu dizabilități severe constă în **abordarea multidisciplinară și coordonată**. Toți specialiștii colaborează strâns, comunică regulat și își aliniază intervențiile cu obiectivele PEI, asigurând o abordare coerentă și eficientă. Serviciile sunt oferite într-un mod flexibil, adaptat orarului școlar și nevoilor dinamice ale elevului, fie în sesiuni individuale, fie integrate în activitățile de grup sau de clasă.

Implicarea asistentului personal al elevului (conform HG 314/2012)

În cazul în care elevul cu dizabilități severe beneficiază de serviciul social „Asistență personală”, asistentul personal joacă un rol fundamental în asigurarea participării și progresului elevului în mediul educațional. Implicarea acestuia este reglementată de Hotărârea Guvernului nr. 314 din 23 mai 2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate.

Aspecte cheie ale implicării asistentului personal în context educațional

1. Responsabilități conform PEI și Fișei Postului (pct. 12; HG 314/2012):

- a. Asistentul personal prestează activitățile prevăzute în contractul individual de muncă, fișa postului și, cel mai important, în **planul individualizat de asistență al beneficiarului**. Acest lucru înseamnă că sarcinile sale sunt direct corelate cu obiectivele educaționale și de dezvoltare ale elevului.

- b. Rolul său este de a oferi suport direct și personalizat elevului pentru a-și atinge obiectivele, inclusiv cele legate de participarea școlară.

2. *Servicii oferite în context educațional (pct. 42, HG 314/2012):*

- a. Asistentul personal poate oferi suport pentru igiena personală, alimentație și îmbrăcare/dezbrăcare pe parcursul zilei școlare.
- b. Ajută la deplasarea elevului în cadrul școlii și în afara acesteia, inclusiv transferul între scaunul rulant și alte suprafețe, manipularea scaunului rulant etc.
- c. Oferă suport pentru deplasarea în exterior (ex: în curtea școlii, la activități extracurriculare), comunicarea cu ceilalți elevi și personalul școlii, accesul la serviciile comunitare relevante pentru educație și, în general, facilitarea participării elevului la activitățile educaționale și sociale.
- d. Ajută elevul să se orienteze în spațiul școlar, să-și asigure propria securitate și să-și dirijeze comportamentul în relațiile cu ceilalți, conform contextului școlar.
- e. Poate însoți elevul în afara localității pentru activități legate de reabilitare/recuperare sau investigații medicale, dacă acestea sunt necesare și se suprapun cu programul școlar.

3. *Forme de asistență (pct. 43, HG 314/2012):*

- a. Asistența poate fi sub formă de suplinire parțială (elevul realizează o parte din activitate, asistentul ajută la finalizare), suplinire completă (asistentul realizează integral activitatea pe care elevul nu o poate face) sau însoțire (pentru elevii cu dizabilități mintale sau senzoriale care au capacitate fizică, dar necesită ghidare).

4. *Colaborarea cu specialiștii din mediul educațional (pct. 12(4), HG 314/2012):*

- a. Asistentul personal colaborează cu specialiștii din cadrul altor servicii implicate în acordarea de asistență beneficiarilor Serviciului, inclusiv cu profesorii, psihopedagogii, logopezii și alți specialiști din școală. Această colaborare asigură o abordare integrată și coerentă a nevoilor elevului.

5. Elaborarea programului zilnic (pct. 44, HG 314/2012):

- a. Beneficiarul (elevul) și asistentul personal, sub supervizarea șefului Serviciului și în baza planului individual de asistență, elaborează un program zilnic, săptămânal și lunar de oferire a serviciilor de asistență personală. Acest program trebuie să fie adaptat orarului școlar și activităților educaționale.

6. *Rol activ al beneficiarului (elevului) în planificare (pct. 22, 44, HG 314/2012):*

- a. Elevul (sau reprezentantul său legal) are un rol activ în planificarea sarcinilor asistentului personal și în stabilirea modului în care acestea trebuie realizate, inclusiv în contextul școlar.

7. *Monitorizarea activității (pct. 48, 49, 61, HG 314/2012):*

- a. Activitatea asistentului personal este monitorizată de șeful Serviciului, inclusiv prin vizite la domiciliul beneficiarului (care poate include și mediul școlar, dacă activitățile se desfășoară acolo). Opinia beneficiarului (elevului) este consultată în mod regulat.

8. *Instruire și perfecționare (pct. 65, 66, 67, 68, HG 314/2012):*

- a. Asistentul personal participă la instruirii organizate de prestatorul de serviciu. Prestatorul implică activ beneficiarul (elevul) în instruirea asistentului personal, asigurând o aliniere a suportului la nevoile concrete ale elevului.

Importanța asistentului personal în contextul acestui Concept

Asistentul personal este o resursă esențială pentru elevii cu dizabilități severe, facilitând accesul lor la educație și la participarea socială. Rolul său depășește simpla îngrijire, devenind un partener activ în implementarea PEI, în promovarea autonomiei și în asigurarea unui mediu incluziv în școală și în comunitate. Colaborarea eficientă între asistentul personal, familia elevului și personalul din instituția de învățământ este esențială.

Implicarea familiei elevului în procesul educațional

Familia joacă un rol central și indispensabil în educația și dezvoltarea elevilor cu dizabilități severe. Parteneriatul activ și continuu între familie și școală este crucial pentru succesul Planului Educațional Individualizat (PEI) și pentru asigurarea unei dezvoltări armonioase a elevului.

Aspecte cheie ale implicării familiei

Familia este un membru esențial al echipei care elaborează, implementează și revizuieste Planul Educațional Individualizat (PEI). Părinții/tutorii legali dețin informații unice despre istoricul, preferințele, punctele forte, interesele și provocările elevului în diverse contexte. Contribuția familiei asigură că obiectivele PEI sunt relevante, funcționale și aliniate cu aspirațiile și valorile familiei pentru viitorul copilului.

Familia este mediul principal în care abilitățile învățate la școală pot fi practicate și generalizate în situații de viață reală. Părinții pot consolida rutinele de auto-îngrijire, abilitățile de comunicare, sociale și academice funcționale în contextul zilnic al casei și al comunității. Această continuitate este vitală pentru ca elevul să transfere cunoștințele și deprinderile dintr-un mediu în altul.

O comunicare constantă, transparentă și bidirecțională între familie și personalul școlar (profesor psihopedagog, asistent personal, specialiști) este fundamentală. Familia oferă feedback valoros despre progresele, dificultățile sau schimbările în starea elevului, permițând echipei școlare să ajusteze strategiile și intervențiile în timp real. Școala, la rândul său, informează familia despre activitățile, progresele și provocările elevului în mediul școlar.

Părinții/tutorii legali sunt parteneri egali în luarea deciziilor importante referitoare la educația și viitorul elevului. Aceasta include alegerea strategiilor de predare, a tehnologiilor asistive, a activităților de incluziune și a planurilor de tranziție post-școlare. Implicarea familiei asigură că deciziile sunt centrate pe elev și respectă nevoile și dorințele acestuia.

Familia joacă un rol activ în facilitarea participării elevului la activități sociale și recreative în comunitate, în afara școlii. Ei pot identifica și accesa resurse

comunitare, grupuri de suport sau oportunități de voluntariat care să completeze experiența școlară și să promoveze integrarea socială.

Părinții sunt adesea cei mai puternici apărători ai drepturilor copiilor lor, susținând necesitatea unui mediu educațional incluziv și a serviciilor de suport adecvate. Ei pot pleda pentru resurse suplimentare, adaptări rezonabile și politici care să sprijine educația incluzivă.

Familia oferă suportul emoțional și motivațional esențial pentru elev, contribuind la stima de sine, la încrederea în propriile forțe și la bunăstarea generală. Un mediu familial pozitiv și încurajator amplifică beneficiile intervențiilor educaționale.

O colaborare solidă între familie și școală, bazată pe respect reciproc, comunicare deschisă și obiective comune, este piatra de temelie pentru un parcurs educațional de succes și o tranziție pozitivă către viața de adult pentru elevii cu dizabilități severe.

Iată un punct despre importanța sprijinului psiho-emoțional pentru familiile elevilor cu dizabilități severe, care poate fi adăugat în document, de preferat în secțiunea "Implicarea familiei elevului în procesul educațional":

Sprijinul psiho-emoțional pentru familii

Recunoscând provocările unice și adesea semnificative cu care se confruntă familiile elevilor cu dizabilități severe, este crucial să se asigure și un sprijin psiho-emoțional adecvat. Părinții și membrii familiei pot experimenta stres, anxietate, izolare socială sau chiar epuizare, ca urmare a responsabilităților extinse de îngrijire, a eforturilor de pladoarie și a navigației prin sisteme complexe de suport. Prin urmare, școala, în colaborare cu alte instituții relevante, ar trebui să faciliteze accesul familiilor la:

- a. Oferirea de sesiuni de consiliere pentru a ajuta părinții să gestioneze stresul, să proceseze emoțiile și să dezvolte strategii de coping eficiente.
- b. Crearea unor platforme unde părinții pot împărtăși experiențe, învăța unii de la alții și construi o rețea de sprijin reciproc. Aceste grupuri pot fi facilitate de specialiști (psihologi, psihopedagogi) sau de părinți cu experiență.
- c. Furnizarea de informații despre servicii comunitare, asociații de părinți și alte organizații care oferă sprijin și resurse specifice pentru familiile copiilor cu dizabilități.
- d. Organizarea de evenimente axate pe strategii de gestionare a comportamentelor, promovarea autonomiei acasă, tehnici de comunicare sau gestionarea relațiilor familiale, contribuind la creșterea competențelor parentale și la reducerea sentimentului de incertitudine.

Un astfel de suport nu doar contribuie la bunăstarea familiilor, ci și consolidează capacitatea acestora de a fi parteneri activi și eficienți în procesul educațional al copiilor lor, amplificând beneficiile intervențiilor școlare.

Tehnologii asistive

Tehnologiile asistive (TA) joacă un rol crucial în maximizarea autonomiei, participării și învățării elevilor cu dizabilități severe. Integrarea TA în PEI este esențială pentru a răspunde nevoilor individuale și a facilita accesul la curriculum și la mediul înconjurător. Selecția TA trebuie să fie bazată pe o evaluare complexă a nevoilor elevului și a funcționalității.

Tipuri de Tehnologii Asistive Recomandate

A. Pentru comunicare și interacțiune socială

- Dispozitive de Comunicare Augmentativă și Alternativă (CAA):
- Tabele/Cărți de comunicare cu imagini/simboluri: Sistemul de Comunicare prin Schimb de Imagini (PECS), simboluri Bliss, pictograme.
- Dispozitive de ieșire vocală (Voice Output Communication Aids - VOCAs): Dispozitive simple cu un singur mesaj (ex: butoane Big Mac) sau dispozitive complexe cu sinteză vocală și vocabular extins (ex: tablete/computere cu software dedicat precum Proloquo2Go, Grid 3).
- Aplicații de comunicare pe tabletă/smartphone: permite crearea de panouri de comunicare personalizate cu imagini, text și voce.
- Software de recunoaștere vocală: pentru elevii cu dificultăți motorii, dar cu abilități verbale.
- Sisteme de amplificare a sunetului: pentru elevii cu deficiențe de auz.

B. Pentru dezvoltare cognitivă și academică funcțională

- Software educațional adaptat: programe cu interfețe simplificate, feedback vizual și auditiv, activități repetitive pentru consolidarea conceptelor (ex: numerație, recunoaștere de litere/simboluri).
- Tablete și ecrane tactile: facilitează interacțiunea pentru elevii cu dificultăți de motricitate fină.
- Comutatoare și senzori: pentru elevii cu motricitate sever limitată, permițându-le să activeze dispozitive sau să navigheze în software prin mișcări minime (ex: mișcarea capului, clipit).
- Software de citire/scriere cu voce: text-to-speech (citire text cu voce) și speech-to-text (transformare voce în text) pentru suport în alfabetizare.
- Calculatoare adaptate: cu butoane mari, contrast ridicat sau funcții vocale.

C. Pentru abilități de viață independentă și autonomie personală

- Temporizatoare vizuale/auditive: pentru a structura rutinele (ex: timpul alocat pentru igienă, masă).
- Etichete cu imagini/simboluri: pentru organizarea obiectelor personale, a hainelor, a alimentelor.
- Dispozitive de adaptare pentru auto-îngrijire: tacâmuri adaptate, ustensile de îmbrăcat, scaune de duș, toalete adaptate.
- Sisteme de siguranță personală: alarme vizuale/auditive, senzori de mișcare, sisteme de monitorizare (sub supraveghere).
- Dispozitive de gestionare a banilor: portofele cu compartimente etichetate, aplicații simple de bugetare vizuală.

D. Pentru mobilitate și accesibilitate

- Scaune rulante adaptate (manuale/electrice): cu sisteme de control personalizate (joystick, comutatoare).
- Cadre de mers, bastoane, orteze: pentru suport în mobilitate.
- Rampe de acces și lifturi: asigurarea accesibilității fizice în școală și în comunitate.
- Mese și pupitre reglabile: pentru a asigura o poziție ergonomică și acces la materiale.
- Tastaturi și mouse-uri adaptate: tastaturi cu butoane mari, tastaturi virtuale, mouse-uri cu trackball, joystick-uri.

E. Pentru abilități vocaționale și de pregătire pentru angajare

- Jiguri și dispozitive de fixare: pentru a facilita sarcinile de asamblare sau sortare.
- Temporizatoare și sisteme de instrucțiuni vizuale: pentru a structura sarcinile de lucru și a monitoriza progresul.
- Aplicații de planificare și organizare: pentru a gestiona sarcini simple și orare de lucru.
- Tehnologii de comunicare specifice locului de muncă: dacă este cazul, adaptări pentru interacțiunea cu colegii sau clienții.

Procesul de integrare a tehnologiei asistive

Procesul de integrare a tehnologiilor asistive (TA) este un demers complex și individualizat, esențial pentru maximizarea autonomiei și participării elevilor cu dizabilități severe. Acesta începe cu o evaluare detaliată, realizată de o echipă multidisciplinară (profesor psihopedagog, psiholog, logoped, părinți), care analizează nevoile specifice ale elevului, mediul de învățare și sarcinile relevante.

Urmează selecția celor mai potrivite TA, cu testarea acestora împreună cu elevul pentru a asigura compatibilitatea și eficacitatea. Faza de implementare implică achiziționarea, configurarea și integrarea TA în rutina zilnică și în curriculum.

Un aspect crucial este instruirea continuă a elevului, a familiei și a personalului didactic/de suport privind utilizarea eficientă a TA. În final, procesul include monitorizare și ajustare regulată a eficacității TA, adaptând-o pe măsură ce nevoile elevului evoluează.

Integrarea tehnologiilor asistive nu este doar despre furnizarea de echipamente, ci despre crearea unui sistem de suport care să permită elevilor cu dizabilități severe să își atingă potențialul maxim și să participe activ în societate.

Amenajarea clasei și echipamentul necesar

Amenajarea fizică a clasei joacă un rol esențial în crearea unui mediu de învățare sigur, stimulativ și accesibil pentru elevii cu dizabilități severe. Designul trebuie să fie flexibil, să permită diverse tipuri de activități și să minimizeze distragerile.

A. Mobilier

1. *Mese și scaune reglabile pe înălțime* pentru a asigura o postură ergonomică și accesibilitate pentru elevii cu diverse nevoi fizice, inclusiv cei în scaune rulante.

2. *Mese individuale și de grup asigură* posibilitatea de a lucra individual sau în grupuri mici, în funcție de activitate și de nevoile de concentrare.

3. *Zone de lucru diferențiate:*

a. Zona de lucru individual cuprinde spații liniștite, cu mese și scaune adaptate, pentru sarcini care necesită concentrare maximă. Pot include paravane sau separatoare vizuale.

b. Zona de activități de grup este compusă dintr-o masă mare sau mai multe mese modulare care pot fi rearanjate pentru activități colaborative.

c. Zona de relaxare/senzorială reprezintă un spațiu calm, cu perne, păături, lumini discrete, materiale tactile, pentru reglarea emoțională și pauze senzoriale.

d. Zona de auto-îngrijire/abilități de viață este un spațiu amenajat cu elemente de bucătărie (chiuvetă, blat, cuptor cu microunde), mașină de spălat, dulapuri pentru haine, pentru practicarea abilităților de viață independentă.

e. Zona de activități vocaționale cuprinde mese de lucru robuste, spații de depozitare pentru materiale specifice activităților vocaționale (ex: sortare, ambalare, asamblare simplă).

4. *Spații de depozitare accesibile* care cuprind dulapuri joase, rafturi deschise, cutii etichetate (cu imagini și text) pentru materiale didactice, echipamente și obiecte personale.

5. *Cărucioare mobile pentru materiale* pentru a facilita transportul materialelor între zonele de lucru.

B. Echipament

1. *Materiale didactice adaptate*

- a. Materiale vizuale: orare vizuale, panouri de comunicare cu imagini/simboluri, cărți cu imagini mari, flashcard-uri, diagrame simple.
- b. Materiale tactile: obiecte cu texturi diferite, materiale pentru modelaj (plastilină, lut), jocuri senzoriale.
- c. Materiale manipulabile: jocuri de sortare, puzzle-uri simple cu piese mari, cuburi de construcție, seturi de asamblare.
- d. Materiale pentru numerație: obiecte de numărat, jetoane, materiale pentru corespondență unu-la-unu.
- e. Materiale pentru alfabetizare: litere magnetice mari, cărți cu text simplificat și ilustrații clare.

2. *Echipament pentru abilități de viață independentă*

- a. Bucătărie simulată/mini-bucătărie: chiuvetă, cuptor cu microunde, ustensile de bucătărie sigure (ex: cuțite de plastic, boluri incasabile), materiale pentru prepararea meselor simple.
- b. Zonă de spălătorie: coș de rufe, rufe de sortat, materiale pentru pliat.
- c. Materiale de igienă personală: periute de dinți, săpun, prosoape, oglindă.

3. *Echipament pentru abilități vocaționale*

- a. Materiale pentru sortare și ambalare: cutii de diferite mărimi, recipiente, materiale de ambalat (hârtie, folie cu bule), obiecte de sortat (nasturi, bile, piese).
- b. Seturi de asamblare simple: jucării, obiecte de papetărie, componente care se potrivesc.

- c. Echipamente de curățenie adaptate: măști ușoare, lavete, pulverizatoare.

4. *Echipament pentru dezvoltare fizică și motrică*

- a. Saltele de exerciții: pentru activități la sol.
- b. Mingii de diferite mărimi și texturi: pentru coordonare și joc.
- c. Materiale pentru motricitate fină: mărgele, șireturi, foarfece adaptate, pensete.

- d. Benzi elastice, greutatea mici: pentru exerciții de forță (sub supraveghere).

5. *Echipament pentru timp liber și recreere*

- a. Jocuri de societate adaptate: cu reguli simplificate, piese mari.
- b. Materiale de artă și artizanat: creioane groase, vopsele non-toxice, hârtie de diferite texturi, materiale reciclabile.
- c. Instrumente muzicale simple: tobe, maracase, xilofone.
- d. Cărți și reviste cu imagini: pe teme de interes.

C. Caracteristici generale ale amenajării

O amenajare adecvată a clasei pentru elevii cu dizabilități severe implică o iluminare adecvată, cu lumină naturală maximă și iluminare artificială uniformă, fără reflexii. Acustica bună este asigurată prin reducerea zgomotului de fond, utilizând materiale fonoabsorbante precum covorașe și draperii. În ceea ce privește culoarea și designul, se preferă culori neutre, pentru a minimiza suprastimularea vizuală, iar elementele vizuale importante (orare, etichete) trebuie să fie clare și contrastante.

Siguranța este primordială, incluzând colțuri rotunjite la mobilier, prize acoperite, fixarea mobilierului greu și podele antiderapante.

Flexibilitatea spațiului este esențială, permițând reconfigurarea rapidă a acestuia în funcție de activitate și de nevoile elevilor. Nu în ultimul rând, accesibilitatea este asigurată prin spații de manevră pentru scaune rulante, uși largi și eliminarea pragurilor.

O amenajare atent planificată a clasei, împreună cu echipamentul adecvat, creează un mediu propice învățării și dezvoltării abilităților funcționale, contribuind semnificativ la succesul educațional și la creșterea autonomiei elevilor cu dizabilități severe.

Igienă și sănătate

Prioritizarea igienei constante a echipamentelor și spațiilor de învățământ este crucială pentru elevii cu dizabilități severe, având în vedere nevoile lor specifice de sănătate. Aceasta implică dezinfectarea regulată a suprafețelor și igienizarea frecventă a echipamentelor asistive, a dispozitivelor de mobilitate, jucăriilor și materialelor didactice manipulabile, folosind soluții sigure și eficiente. Menținerea și curățenia strictă a zonelor de auto-îngrijire, precum și a saltelelor de exerciții și a altor echipamente pentru dezvoltare fizică și motorie, sunt esențiale după fiecare utilizare. De asemenea, promovarea igienei personale a elevilor, în special spălarea mâinilor, și asigurarea unei ventilații adecvate în încăpere contribuie la un mediu sigur, propice învățării și bunăstării fizice și emoționale.

Activități de incluziune și interacțiune cu elevii tipici

Incluziunea reală presupune crearea de oportunități semnificative pentru interacțiune și participare alături de elevii tipici, într-un mediu de suport și înțelegere reciprocă. Aceste activități trebuie să fie planificate cu atenție, adaptate nevoilor elevilor cu dizabilități severe și să beneficieze de suportul necesar.

Principii pentru incluziune eficientă

Activitățile trebuie să aibă obiective clare atât pentru elevii cu dizabilități, cât și pentru cei tipici (ex: dezvoltarea empatiei, abilități de leadership, înțelegerea diversității). Asigurarea prezenței asistenților personali pentru a facilita participarea și a interveni atunci când este necesar. Atât elevii cu dizabilități, cât și cei tipici trebuie pregătiți și sensibilizați cu privire la interacțiunile planificate. Activitățile trebuie să poată fi modificate pentru a se potrivi nivelului de participare al fiecărui elev. Oportunitățile de incluziune trebuie să fie regulate și integrate în rutina școlară.

Tipuri de activități de incluziune și interacțiune

A. Activități sociale și de recreere:

- Pauze și prânz în comun: elevii cu dizabilități severe pot petrece timpul de pauză și de prânz în zone comune cu elevii tipici, cu suportul personalului.
- Cluburi și cercuri de interese: participarea la cluburi școlare (ex: club de lectură adaptat, club de artă, club de muzică, club de jocuri de societate) alături de elevi tipici, cu activități adaptate.
- Evenimente școlare și comunitare: participarea la serbări, spectacole, târguri școlare, evenimente sportive adaptate, excursii organizate la nivel de școală.
- Jocuri și activități sportive adaptate: organizarea de sesiuni de jocuri sau sporturi adaptate (ex: boccia, bowling, baschet în scaun rulant) la care să participe atât elevii cu dizabilități, cât și cei tipici.
- Proiecte de voluntariat: implicarea în proiecte simple de voluntariat în școală sau comunitate (ex: colectare de materiale reciclabile, îngrijirea plantelor) alături de colegii tipici.

B. Activități academice integrate (cu suport):

- Participarea la ore de curs selectate: elevii cu dizabilități severe pot participa la anumite ore de curs din clasele tipice, unde prezența lor este relevantă și unde pot beneficia de interacțiune socială (ex: ora de muzică, ora de educație fizică adaptată, ora de artă, proiecte de grup simple).
- Proiecte de grup colaborative: elevii cu dizabilități severe pot fi integrați în grupuri de lucru cu elevi tipici pentru realizarea unor proiecte simple, unde contribuția lor este valorizată (ex: realizarea unui poster, pregătirea unui material vizual).
- Activități de lectură și povestire: elevii tipici pot citi povești elevilor cu dizabilități severe, sau pot participa la sesiuni de povestire interactivă.
- Sesiuni de "peer tutoring" (învățare de la egal la egal): elevi tipici pot fi instruiți să ofere suport și să interacționeze cu elevii cu dizabilități severe în timpul anumitor activități.

C. Programe de sensibilizare și conștientizare:

- Organizarea de sesiuni informative pentru toți elevii școlii despre dizabilități, diversitate și incluziune, promovând o atitudine pozitivă și respect reciproc.
- Organizarea de evenimente speciale dedicate incluziunii, cu activități practice care simulează anumite experiențe ale persoanelor cu dizabilități (ex: jocuri cu ochii legați, utilizarea scaunului rulant).
- Prezentarea unor modele de persoane cu dizabilități care au reușit în diverse domenii.

Implementarea unor astfel de activități contribuie la construirea unei comunități școlare mai deschise, empatică și incluzive, unde fiecare elev se simte valorizat și aparține.

Glosar

❖ **Abilități de viață independentă (AVI)** - capacitatea unei persoane de a efectua sarcini și activități necesare pentru a trăi și a funcționa independent în viața de zi cu zi, cum ar fi igiena personală, pregătirea mesei și gestionarea banilor.

❖ **Asistent personal (AP)** - persoană angajată pentru a oferi suport individualizat direct unei persoane cu dizabilități severe în activitățile de auto-îngrijire, mobilitate și participare socială și educațională, conform Hotărârii Guvernului nr. 314/2012.

❖ **Comunicare augmentativă și alternativă (CAA)** - set de metode și instrumente care completează sau înlocuiesc vorbirea pentru persoanele cu dificultăți severe de comunicare, incluzând sisteme bazate pe imagini (PECS), simboluri, gesturi sau dispozitive electronice de ieșire vocală (VOCAs).

❖ **Curriculum funcțional** - o abordare educațională care se axează pe dezvoltarea abilităților practice și funcționale esențiale pentru viața de zi cu zi, autonomia personală și integrarea comunitară, în detrimentul disciplinelor școlare tradiționale.

❖ **Design universal pentru învățare (DUI)** - un cadru care ghidează proiectarea curriculumului și a mediilor de învățare pentru a fi accesibile tuturor elevilor, indiferent de abilitățile lor, prin oferirea de multiple mijloace de reprezentare, acțiune, exprimare și implicare.

❖ **Kinetoterapie** - formă de terapie fizică ce vizează menținerea și îmbunătățirea mobilității, a echilibrului, a forței musculare și a coordonării motorii, în special pentru elevii cu dizabilități fizice.

❖ **Plan educațional individualizat (PEI)** - documentul care detaliază obiectivele de învățare specifice, strategiile de predare, adaptările/modificările curriculare, suporturile necesare și modalitățile de evaluare pentru fiecare elev cu dizabilități severe.

❖ **Sistemul de comunicare prin schimb de imagini (PECS)** - un sistem de comunicare augmentativă și alternativă bazat pe imagini, prin care elevii învață să comunice schimbând imagini pentru a-și exprima dorințele și nevoile.

❖ **Terapie ocupațională (TO)** - activități terapeutice care se axează pe dezvoltarea abilităților necesare pentru activitățile zilnice (auto-îngrijire, abilități casnice) și a motricității fine.

❖ **Tehnologii asistive (TA)** - dispozitive, echipamente sau software care ajută persoanele cu dizabilități să depășească barierele și să își îmbunătățească capacitatea de a funcționa, a comunica și a învăța (ex: dispozitive CAA, software adaptat, comutatoare).

❖ **Tulburări de spectru autist (TSA) severe** - dificultăți semnificative în comunicare socială și interacțiune, prezența unor comportamente repetitive și interese restrânse, necesitând suport intensiv.

❖ **VOCAs (Voice Output Communication Aids)** - dispozitive de ieșire vocală, care permit persoanelor cu dificultăți de vorbire să comunice prin producerea de mesaje vocale, fie preînregistrate, fie sintetizate.